

631 (11)
1

14. ^b/_c

K34/33

J.P.M. Malatši.

0-2b

Go Tsoma Le go Rša

Game and hunting at Phalaborwa

Diphōfōlō tše di bego di sa tsongwe ke tše:- 1. Tlou
2. Narē 3. Tšhukudu 4. Thotlwa 5. Phōkho 6. Komē 7. Kōbo.
Diphōfōlō tše di be di sa tsongwe ke batho ka gore ke
dikgadinama. Ke gore ke tše di nago le leina goba mošomo go
kgoši. Gomme ye ngwe le ye ngwe ya tšona e bolaiwa ka taelo
ya mošate, goba ge e hwetšwa e hwile e swanetše go begwa go
kgoši, ka ge lentšu lere ke dikgadinama. Kgadinama ke gore
phōfōlō yeo e swanetšego go begwa mošate. Kgadi:- Ke gore
motho yo a nago le leina mošate wa mosadi wa leloko la kgoši.
Ke gona di hōfōlō kamoka elego dikgadinama ke lelokō la mošate
di na le leina le legolo.

Diphōfōlō tše di bego di tsongwa ke tše 1. Kgokong 2.
Phalafala 3. Thētele 4. Phitlwa goba thomoga. 5. Thaetsi
goba hlabakalela 6. Shōshō 7. Letlabō 8. Phala 9. Pitsi
2 10. Sekopō. 11. Phuti 12. Pudubudu.

- 1 Tlou ke phōfōlō ye e lewago ke batho kamoka.
- 2 Nare e lewa ke batho kamoka.
3. Tšhukudu e lewa ke batho kamoka.
4. Thotlwa e lewa ke batho kamoka.
5. Phōko e lewa ka batho kamoka.
6. Komē e lewa ke banna fela.
7. Kōbo e lewa ke batho kamoka.
8. Kgokong e lewa ke batho kamoka.
9. Phalafala e lewa ke batho kamoka.
10. Thētele e lewa ke batho kamoka.
11. Phitlwa e lewa ke batho kamoka.
12. Thaetsi e lewa ke batho kamoka.

13. Šôsô e lewa ke batho kamoka.
14. Letlabô le lewa ke batho kamoka.
15. Phala e lewa ke batho kamoka.
16. Pitsi ga e lewe ke batho kamoka.
17. Sekopo se lewa ke batho kamoka.
18. Phuti e lewa ke batho kamoka.
19. Pudubudu e lewa ke batho kamoka.
20. Thôlô e lewa ke batho kamoka.

Tlou ke phôôfôlô yeo motho a swanetšego go tseba mokgwa goba mekgwa ya yona ge ele motho yo a ratago go e bolaya.

- 3 Gomme yona e be e tsongwa ka taelo ya kgoši ka ge go tsomega letlalo goba meno elego manaka a yona. Gomme tše kamoka di tsongwa ke kgoši. Leina la yona le lggolo ke kgadinama ya mošate. Ge motho a bolaya tlou o swanetše go ema ka mo phefo e yago ka gona gobane tlou e bona motho ga golo ka phefoa sale kgole. Ge motho a e thuntše ka sethunya goba a e hlabile ka mosebe ke gcna o swanetše go tliša go kitima gobane ge ele go namela more e tla uša more wo o motho a o nametšego, ge e se thaba fela. Ge e raka motho goba go kitimiša motho e tumula dihlare goba e roba makala a dihlare e betša motho yeo a e hlabilego ka ôna. Tsela ye botse ya go tsoma tlou goba ditlou ke ya go rša ka leketš. Leketš ke molete wo mogolo wa go thea diphôôfôlô tše bogale tša kotsi. Ka gare ga wona go tsenywa diphate tše bjalo ka matsolo goba marumo. Ditlou
- 4 di be di tsongwa ke dingaka ka taelo ya kgoši elego ngaka ya go tsoma diphôôfôlô. Ge motho a laetšwe go bolaya tlou o swanetše go kgopa pele ge a tloga gae. Ka go realo ke go thibela bogale bja tlou ka dihlare goba melemo. Ke gona ge motho a e bolaille e wetše fase lehlakore leo e wago ka lona ke la mošate kamoka ga lona. Ga e le motsomi o tšia la ka godimo. Lenaka le tee la tlou ke motheko wa motho.

631

Ke gona batsomi bao ba dingaka tša ditlou ba be ba nyala ka ona. Ge motsomi a saka a kgopa ka dihlare ge tlou e wa fase ebe e letša mokgolokwane. Ke gore mogololo wa yōna. Ka go realo e šupa kotsi go motsomi goba naga kamcka, goba mošate. Lehu la tlou le be le le bjalo ka la motho yo mogolo, kgoši go ba mokgomana. Tlou e be e bolawa ka mesebe goba sethunya.

Serētš:- Tlou tšupjwa di tšwa bolepe phepele ditšwa bokgalaka ga bo sekgatša se moratha, Nawa nkabe di bipelwa, di ka bipelwa ba tshedi ba tla batho ba mmasemoto sa nawa.

5 Nare e be ele phōšfōlō yeo mekgwa ya yona e tsebjwag bjalo ka ya tlou gomme yona ebe e tsoma ke mang le mang yo e kabago motsomi wa mvakgonthe. Fela yona e be e fetwa ke tlou ka kotsi. Gape motsomi wa yona a ka namela sehlare ge a tšhaba phōšfōlō ye. Gomme le yona e sale kgaadinama. Ge motsomi a ka e thunya ka sethunya ya mōna e tla rata go mōlaya. Ke gona o swanetše go tlola dihlare tša go kgopa bogale bja yona. Fela manaka a yona ga ana modiro bjalo ka a tlou gobane ga se meno gomme ke manaka naka, a bjalo ka a kgomo. Mo go yona go tsonaga motšhoba mošate. Le yona e be e thewa ka leketš bjalo ka tlou. E tsonywa ka mesebe le dithunya fela.

6 Tšhukudu ke phōšfōlō ya bogale kudu kudu go feta le tlou. Ge e bona motho e a mo kitimiša pele a sešo go e thoma. Le yona e tsonywa ka mekgwa wa tlou le nare, gomme ke phōšfōlō ya go bolawa ke dingaka. Ge e bolailwe lenaka la yona le ya mošate. Ke phōšfōlō ya naka le tee la nkong. Gomme e bolawa ka mesebe le sethunya fela. Ke moloko wa tše dingwe tša naga tšaleina le legolo. Motsomi wa yona o swanetše goba ngaka gomme a kgope bogale bja yona. Mesebe ye bothōlō le sethunya le leketš ke tšona tšeo di kgonago go bolaya tšhukudu go se kotsi. Gomme mošate go nyakega lanaka le letlalo la yona, le makhura bjalo ka tlou le nare.

Serêtho:- Tšhukudu tloga šako laka tlou boroka ke boile.

Tšhukudu ya mpapanana tsckotla selwa ka lekgotha.

7 Thotlwa ke phôôfôlô yeo e senago kotsi bjalo ka tšeo di lego ka godimo go yôna. Gomme yôna ga e bolawe ke dingaka fela. Gomme mo go yona go tsomega boditsi bja yôna ka ge ele phôôfôlô ya go hloka dinaka. Ga e le mokgopa goba letlalo la yôna gale tsongwe ke dikgoši. Gomme ke phôôfôlô yeo e bolawago ka marumo le ka mara le mesebe. Thotlwa ke phôôfôlô ye telele kudukudu. Ge e bona motho e a tšhaba bjalo ka phôôfôlô tše nyane kudu go yôna. Gomme letlalo la yona le makhura a yona di tsongwa ke dikgoši.

Serêtho:- Thotlwa meletse maditsi ke gagaretše.

Phôkho ke ya tše dingwe tša kotsi. Eupja ga e na kotsi ga e na bjalo ka Nare le tšhukudu. Mo go yona go tsomega letlalo la yona kudu kudu. Gomme lona ke la go dira dikomana tša kgoši. Le manaka a yona ke a go tšhela goba go boloka tšhidi tša pula. Gomme e bolawa ke motho yo mongwe le yo mong ka mesebe ye botholo goba sethunya, le ka maketš. Lehlakore leo e wago ka lona ke la mošate.

8 Serêtho:- Phokho matšhaba a rithitha thakga sa diphôôfôlô.

Ke gore ke phôôfôlô ya sethakga.

Komé ke phôôfôlô ye nyenyane kudu. E dula godimo ga dithaba. Ke kgadinama ka baka la letlalo le nama ya yona tšeo dikgoši di ntšhago letšema ka tšona. Gomme yona e bolawa ka letsholo ka taelo ya kgoši. Gomme nama ya yona e lewa ke banna fela. Mokgopa goba tlalo la yona ke lekgeswa la kgoši. Gomme yona e bolawa ka dimpja le ka melamo. Fela ke kgadinama ye kgolo. Manaka a yona a na le modiro wa go swara ditshidi tša pula.

Serêtho:- Kome ke a ratharatha ka mabje boreledi a seala sa mamokhumalodi a bašokwe.

631

9 Kobo (Kubu) ke phōōfōlō ya go dula ka gare ga meetse. Gomme ke phōōfōlō ya kotsi kudu. Gomme yona e tsongwa dithe tšohle bjalo ka tlou. Motsomi wa kobo o e tsoma ka mesebe le sethunya. Ka ntle ga tšeo ga go se sengwe sa tšona seo motho a ka bolayago kubu ka sona. Motsomi o swanetše goba ngaka. Kobo e thakgatša kudu ka nako yeo motho a sa tsomego go e bolaya.

Lehu la kobo le bjalo ka la tlou, gomme le tšhabiwa ga golo ke batho. Ge kobo le tlou di hwile mo nageng goba le poifo bathong. Gomme go tsomega dingaka gore ba alafe lehu la tšona gore go se ke gwa ba le kotsi ya malwetše na, a kamoka.

Kopelo ya go rata go bona kobo ge motho a rata go e bona. Ge motho a rata go bona phōōfōlō ye o swanetše go opela kopelo ye:-

10 Kubu le kwena hlanola dimpa re bone. Ka go realo motho a tia tia diatla kubu e tšwa ka gare ga bodiba e boela gape ka gare ga bodiba. Gomme ka tsela ye go tla tšwa tše ntšhi ge dikwa lerata la batho bao ba opelago.

Serētō:- Kobo e tšwele bodibeng e tlogetše bodutu kwena.

Kgokong ke phōōfōlō ya bogale mme ga e na kotsi bjalo ka tše ka godimo. Ke phōōfōlō yeo e bolawago ka mesebe goba marumo, le ka leketē goba leina. Mo go yona go tšomega boditsi bja yona. Ke phōōfōlō yeo e bolawago ke motho yo mongwe le yo mongwe. Mošomo wa boditsi bja yona bo dira maseka.

Serētō:- Kgokong ya segole tloga ga le go tloga le bana go lahlega. Kgokong wa tshela kgole tša mašako o ka di bona.

Thetele ke phōōfōlō yeo e nago le mokgwa wa go makatša. Motsomi wa tšona o swanetše go tseba mokgwa wa yona wa go dišā diphōōfōlō tše dāngwe. Mo motho a hwetšwago ditlou o tla hwetša thetele e eme godimo ga seolo.

631

11 Thetele ke phōōfōlō ya go hloka kotsi. Gomme ke phōōfōlō ya lebelo kudu. Ke gona motsomi wa yōna o bolaya ka tsela ya lekete. Manaka a yōna a šomiša ke dikgoši go tšhela tšhidi ya pula. Gomme ditho tša yona tše dingwe ga dina modirō mošate.

Serētō:- Thetele ngwana makelela thetele namela seolo o hlapetše bakgolagadi ba ditlou.

Phitlwa ke phōōfōlō ya go bolaega kudu. Gomme ga e na kotsi motsomi wa yona o e bolaya ka merumo le ka mesebe le ka lekete le ka ditshelekgo. Ditshelekgo ke meteo ya go bolaya diphōōfōlō. E dirwa ka dikota ya lekeletšwa godimo ka dinti, gore ge phōōfōlō e feta ka fase e these ditshelekgo di hlabe phōōfōlō. Batsomi ba be ba tshepa ditshelekgo kudu, go feta lekete.

Serētō:- Hohlwane wa ramadi mabe senkga moroto.

12

Thaetsi goba hlabakalela ke phōōfōlō ya kotsi go batsomi. Ge motsomi a ka bolaya phoofolo ye ele lewogana ga e na molato. Fela ge a ka bolaya ana le mosadi, mosadi wa gagwe a ka seke a belega. Gomme batsomi ba yōna ba e bolaya ka lekete le mesebe goba marumo. Gomme ge motho a bolaille thaetsi ele motho wa mosadi o swanetše go hlaba mckgoši go lla mosadi wa gagwe bogopa.

Serētō:- Ke hlabakalela hlclela mmolai.

Šōšō ke phōōfōlō ya go dula nokeng. Gomme yona e tsongwa ka lesolo ka ge e dula lehlaka-nokeng. Ke phōōfōlō ye e senago mohola go diya kotsi go motho. Manaka a yona a dira poloko ya tšhidi tša kgoši tša pula. Letlalo la yona ke lekgeswa le botse la masogana la go bina koša.

13 Letlabo ke phōōfōlō ya moloko wa šōšō gomme e dula nokeng le kgakala ga noka. Gomme yona motsomi wa yōna ga a boifi selo sa kotsi ya go dirwa ke yona. Letlabo le tsongwa ka lesolo. Gape le rewa ka molaba goba mōotlō. Dinaka tša letlabo e sale tša kgoši go tšhela mešidi ya pula.

Phalafala ke phōōfōlō ya kotsi kudu. Motsomi wa yona o swanetše go lemoga mokgwa wa yōna wa go hlabela motho sehlaoreng ka naka tša yona tša go lemela morago.

Dinaka tša phalafala di thuša kgoši goba naka ya go bitša dipitšo. Gape le ge gona le kotsi nageng batho ba tsibišwa ka lepatata la yōna. Gomme yona e tsongwa goba bolawa ka tsela ya lekete goba ditshalekgo. Phalafala e ka bolaya dimpja tše lesome ka nako e se e telele ge e lwa e kwatame ka matolo. Ga e kgone go hlabela pela ka baka la dinaka tša yona tša go ya morago. Ke phōōfōlō ya nama ye bose.

14 Sereto:- Phalafala mahla bane maredi a mamogale a letatša, maredi a m alekope la mōlōmo.

Tholo ke ye ngwe ya tša go se iletšwe go bolawa ke batho. Gomme yona ga e na kotsi le ge ele phōōfōlō ya naka tše dikgolo kudu. Tholo le yona ena le dinaka tša mapatata bjalo ka phalafala Gomme yōna e bolawa ka lekete le ditshekgo.

Serētō:- Tholo tona a bohlapang hlapane le tšwe metseng gore magodimoropa a hlape.

Phala ke ye ngwe ya bothlabo le šōšō mokgopa goba tlalo la yōna ke kobo ya basadi ba kgoši goba bakgomana. Gomme yona ga e na kotsi go motho yo ele go motsomi wa yōna. Dinaka tša phala di šomišwa ke dikgoši. Diphala di sepela ka marape wa masome a mahlano goba go feta fao. Ke phōōfōlō tša go bo'aege ka makete le mesebe ya bōthōlō. Botholo ke hlare

15 sa go bolaya phōōfōlō efe le efe ka mosebe woo o hloditšwego. Gape le tlou e bolawa ke mosebe o tee wa botholo.

Serētō:-Phala-hwibidu tša bo mmoto wa bo selaolwe thabana tša mmataladi. Phala se a hwibila ke swana le mogatša kgoši mohlang ba tlotši letsōko la bo mašale a bo kwapeng mohlang kamana ya lesōkō e lla.

Letsōko ke sehlare seo basadi ba tloago ka sona mohlang wa monyanya wa naga.

Pitsi ke phōōfōlō ya go se lewe ke batho kamoka ka baka la monkgo wa yona. Gomme ga e na kotsi go mohto le ge ele phōōfōlō ye kgolo. Mo go yona mošate go ya mokgopa wa yōna go dira meropa ya mošate. Gomme yona e bolawa ka lekete goba thselekgo.

16 Serētō:- Mapitsana sena kobo ba mpolaetši mebala ele nna bapi sa meropa yabo. Mapitsi ga ke tšhabe ke a lema, ka hloka peu ya go gaša.

Kolobe ke phōōfōlō ya go hloka dinaka. Gomme dinaka tša yona ke meno bjalo ka tlou le kobo. Kolobe e bolawa ka marumo le mesebe ke batsomi ba yona. Gape ga e na mokgopa goba letlalo. Kolobe ga e tsomege mošate ka ge ele phōōfōlō ya go hloka letlalo.

Serētō:- Kolobe ntšhetšhenene se ja mehletlwa ya lebōtš. Mehletlwa ke mere ya go lewa medu ya yona bjalo ka merepa. Mehletlwa ya leboto ke medu ya dihlare tša naga.

Sekopo ke mohuta wa bo phuti. Ke phōōfōlō yeo e bolawago ka melamo goba mosebe, le ge ele ka molaba.

17 Phuti ke ye ngwe ya bo sekopo. Phuti e bolawa ka mesebe goba melamo. Tlalo ja yona le tsomega mošate ke kgeswa la bakgomana. Le dinaka tša yona di šomišwa ke kgoši go dira poloko ya ditšhidi tša pula.

631

Serētō:- Phuti matsaratsara kgaetšedi ya bo letlebo. Ke phuti e hlola malobana ere mosegare ya hlwa e robotše.

Pudubudu ke phōōfōlō ye ka fase go phuti. Gomme yōna e bolawa ka mesebe le ka malamo mohlang wa lesolo. Le yona ke kobo ye botse ya lekgeswa. Manaka a yona a tsongwa ke k dikgoši go bolokela mešidi ya pula. Le madi a yona ke sehlare.

Serētō:-Pudubudu le e pana se tšwago sa bolephatši.

Thakadu ke phōōfōlō ya go dula ka gare ga melete letšatši kamoka. Gomme e tšwa bošego fela. Ke gona motsomi wa yōna o swanetše go fata le go epa melete.

Serētō:- Thakadu makinya a bo melete se epela ntlo kolobe le sola latla ka go tsena.

18

Mmutla ke phōōfōlōnyana. Gomme yona e bolawa ka molamo. Mmutla ga o bešwi nama ya wona. Ge motho a ka beša nama batho ba tla hwa. Mokgopa wa wona ke wa dikgoši go bapa nkokoi ya banna. Nkokoi ke koma ya banna ya bogwera. Mmutla o bolawa ka mosebe le ge ele molamo. Gape o tewa ka molaba. Le ka lebje motho a ka bolaya mmutla. Mosadi ge a sa belega ga dumelelwa go ja mmutla le motho ge e sale ngwanenyana. Ge mosadi a ja mmutla a sa belega o tla belega ngwana: wa meno a go swana le mmutla. Letlalo la mmutla ga le tsene ka gae.

Sereto Rakorenyane se tia dihlarare ka kadi se šia mpja tša mabelo. Ke mmutla tsoga ba go šia.

19

Go tsoma ebe ele modiro wa motho yo mong le yo mong a ka ephago modiro wa go tsoma. Gomme mo modirong wo gobe gona le loko leo le tsebang go tsoma go feta meloko ye mengwe.

Batho ba be ba tsoma ka dihlopa goba a e nnoši. Setšhaba se ka ba batsomi fela go tla ba moloko wo mongwe wo tsomago goba bolayago diphōōfōlō go feta meloko ye mengwe.

631

Ba lesolo e be ele banna kamoka. Ge motho goba monna a na le mosadi wa moimana ga swanelago ya solong oa ila o tla dira gore batsomi ba seke ba bolaya selo. Bašimane ba thoma e sale mašoboro go ya masolong a setšhaba. Modiro wa bona ke go rwala seo se bolailwego ke batsomi goba banna. Lesolo le dirwa ka tumelelo ya kgoši gore seo se bolailwego ebe sa kgoši.

20

Diphōfōlō di be di bolawa ka ntle le tumelelo ya kgoši. Gomme seo motsomi a se bolayago se swanetše go ya mošate ge ele kgadinama. Mokgomana o be a e fa bannatumelelo ya go tšwa lesolo. Kgoši e be e laola lesolo la naga ya yona kamoka. Lesolong gobe go ya banna bao ba tiilego le masogana. Batho bao ba beng lesolong ba be ba elefiwa kamoka gore ba be mahlatse a tšatši leo. Lesolo ge le tlogile mošate masogana a swanetše go ya ka dihlopha ka go ya ka meboto ya bona. Gobe go le bagwaiši ba diphōfōlō le ba bolai. Lesolo la selete le be le hola kgoši. Lesolo le be le dirwa ka go tsoma nama e ntšhi le matlalo a diphōfōlō tšeo di tsongwago ke kgoši. Gape se sengwe e be ele go ithuta go betša marumo. Ge batho ba tšwele lesolo ba le nageng ga go sa dumelelwa motho yo mong go bolela ka go iša lentšu godimo. Gomme go bolelwa ka diatla elego go dira dika gore motho yo mong le yo mong a tsebe gore go realo ke go reng. Ge motho a bona mo phōfōlō e tliilego gona o tia tia mesebe gore batho ba tsebe gore mohlala wa ~~phōfōlō~~ o hweditšwe wa lona tšatši leo. Lesolo le ka tšia

21

letšatši kamoka, goba a mabedi le beke e a fela lesolo le sa tšwele. Phōfōlō ye bolailwego e laola ke morwadi wa lesolo e leng yo mong wa ka mošate. Morwadi wa lesolo o tla swaiša bao elego baeta pele ba go bolaya phōfōlō. Batsomi ga ba fiwi nama ya phōfōlō ye ngwe le ye ngwe ka go lekana. Kabelo ya ba bolai e feta ya ba bangwe. Diphōfōlō goba karolo tše dingwe di lebana kgoši fela. Ga go diphōfōlō tšeo di sa ~~swanelwago~~ swanelwago go bolawa ke lesolo ge e se kome fela.

631

Gomme le yona komê e ntšha letšema . Ga go phôôfôlô yeo e dumelelwago go swarwa e sa phela ya išwa gae ka ge gona le poifo ya gore baloi ba ka bolaya batho ka yôna bošego, e lego basadi.

Ge motho a gobaditšwe ke phôôfôlô o be a sa dumelelwa go tsena ka motseng. Ka morago ga lesolo go alafiwa batho ke ngaka ya masolo. Batsomi ba sebele ba be ba na le dika tša bona tša go šupa tsebo ya bona ya diphôôfôlô.

22

Ba bitšha diphôôfôlô ka maina a mang. Tlou ye kgolo e bitšwa phepele.

Batsomi ga ba ikiletšha basadi ka nako yeo ya go tsoma ga bona kamoka. Basadi ba batsomi ga ba swanelwa go hwetšwa ba rogana goba ba lwa ge banna ba saile lesolong ka gore ba ka ba lôtšetšha bogale bja manaka a diphôôfôlô goba mebetlwa. Lenaka la tlou le tsomelwa go nyala basadi ka lona. E be ele la kgoši fela.

Mmolai wa tlou o be a swaišwa ke kgoši. Masolo a be a dirwa ka mabaka a ona ge ele lesolo la kgoši. Mohlang wa lesolo banna le masogana ba thaba kudu kudu. Nama le go tsoma di be di thabiša batho kamoka ga tšona. Nama ya diphôôfôlô e be e dirwa megwapa ge e se ya komê fela yeo e sa dumelelwago go dira megwapa. Go be go dirwa mereo ye megolo bja ka :-

1. Lekete
2. letshelekgo
3. motshekgo wa go dirwa bjalo ka sefu, gomme ele kwata ye kgolo. Gomme diphôôfôlô di be di gapelwa ka go yona. Gobe go dirwa magora gore diphôôfôlô

23 di seke tša tla ka theko ga mereo. Go rea e be ele modiro wa banna ba barei.

Lekete le ditsherekgo le motshekgo di diretšwe diphôôfôlô tše kgolo. Sefu le molaba le bolepa di diretšwe dinonyana tše nyane, 1. Dikgaka 2. maeba 3. Teane 4. Mokgotho 5. Kgwale 6. Moselesele 7. Sekgwala-kgwala 8. Matheethe 9. Mokgotho 10. Legwalepa. 11. Kgwapa 12. Mokowe 13. Phatamatlala .

14. Setswilitswii 15. Kgakgofe. 16. Morukgwe 17. Legodimoropa
18. Phinyane.

Motho yo mong ga dumelelwa go tanyolla molaba goba sefu
goba moreo ofe le ofe, wa motho yo mong. Ge a ka dira bjalo
ke molato. Morei o be a topa mereo ya gagwe kamoka. Nose
e na le batsibi ba yona, bao ba e nyepollago ka ntle le go
loma. Ba be ba hupa nose, ka dihlare tša bona, gore nose
e seke ya kgona go ba le maatla a go loma morafi.

24

Dibatana tšeo e lego diphōšōlō

1. Tau ke sebatana seo elego kgadinama. Gomme ge e bolailwe
letlalo le dithotšohle di swanetše go išwa mošate wa kgoši.
Gomme mmolai wa yona o tla lomišwa ke kgoši ka go mo hlabela
kgomo goba dipudi. Gomme yona e bolawa ka lekete goba mesebe
ye bothōlō. Le tlalo la tau ke kobo ya kgoši. Dinala tša
yona le meno a yona ke thokgolo ye kgolo ya go thibela malwetši.
Tau e na le kotsi ge e sa kgopjwa go balaeng ga yona e ka fetša
setšhaba. Ge go bolailwe tau banna ba iša letlalo goba dithe
tša yona go kgoši.ka mogobo wa dira. Gape ge e dirile kotsi,
ga go gobiwi mogobo ke gore go šupa gore gona le kotsi. Ke
gona basadi le banna bao ba setšego gae ba tla dula ka poifo
yage ba tla botšwa kotsi ya tau mo kgorong ya kgoši. Mogobo
wa tau o šupa phenyo ya ntwā yeo ya tau go senago kotsi ka
thokō ya banna.

25

Ge ditau di tsene nageng go tla hlabjwa mokgošigore banna
kamoka ba ye mošatw moo ba tlang go alafiwa ke kgoši.

Seršōšō:- Ke makgapurutše a boroka seetela mafalafala. Ke thepudi
la maja ditala thoba dingwe mekokotla.

Nkwe ke kgadinama mokgopa goba tlalo la yona di ya mošate
kamoka. Gomme ke batasešōrō kudu go feta tau. Ge go bolailwe
nkwe mokgwa ke o tee ge e ya mošate. Kobo ya yōna ke se aparo

sa dikgoši. Sereto:- Ke nkwe le thwethwe mabala matuka phagong
la go ja pudi tša malome kamoka.

Lepogolo ke kgadinama gomme ke moratho wa nkwe. Gomme
lona lešoro bjalo ka nkwe.

26 Senkakaka ke kgadinama e sale mohuta wa nkwe ka mmala.
Gomme sona ga sena kotsi bjalo ka nkwe.

Tetekgwe ke kgadinama. Letlalo la yona ke thetho ya basadi
ba kgoši mohlang wa menyanya ye megolo.

Thwane ke kgadinama tlalo la yona le apara ke basadi ba
kgoši bjalo ka tetekgwe.

Serêtô:- Ke thwane la mabala mahubedu.

Nantane ke kgadinama. Le tlalo la yona e be e aparwa
ke basadi ba kgoši.

Phiri ke kgadinama . Gomme mo go yona go nyakega mosela
wa yona kudu kudu. Mosela wa yona o tsongwa ke dingaka.
Letlalo layona ga le tsomege kudu.

Serêtô:- Phiri tone nkikinyane a leswiswi maraka bela a dibata.
Gomme yôna ga e na kotsi bjalo ka tau. Gomme e bolaya
dipudi le dinku fela.

27 Phukubje ke kgadinama . Ge e bolaelwe letlalo le ya mošate
ke kobo ya basadi ke phukubje moneneri moeta ka lebolo, ba
kgoši. Serêtô:-Ke phokobje ya lla moletše la ga matlala le
faletše.

Mape ga se kgadinama. Ge motho a bolaille mape a ka dira
se a ratago ka tlalo lagwe.

Motlakaru ga sekgadinama. Motsomi ge a bolaille ena a ka dira
thetho goba aparo sa mosadi wa gagwe.

Letaya ga se kgadinama. Gape ga le na letlalo le botse.

Tšhipa ga se kgadinama, gape ke batana se nyane kudu.

Serêtho:-Tšhipa tone ke otile melato nyaka e reitwa ke bopeba.
Ke tšhipa mabala magolo matuka phagong.

Phaga ga se kgadinama. Gomme yona ke ye nyane bjalo ka
tšhipa

Gomme mo go dibatana tše kamoka go lewa tau le tšhipa
fela eseng ke batho kamoka.

Fonkwe goba lesese. Ga se kgadinama. Serêtho:- Ke fonkwe ~~mathelesese~~
matelesese la pholo ka para dingaka.

Kwena ke kgadinama. Letlalo la yona le ditso tše dingwe
di ya mošate go kgoši. Kwena ke sebatana sa go dula meetseng.
Ge motho a bolaila kwena o swane go e kgopa gobane e ka baka
bolwetši naga kamoka.

Ditšwa go Motlalekgomo

Mongwadi ke J.P.M. Malatši.

Mphatho lenala. End. S.631.